

PRELAZAK OPERATIVNIH SNAGA IZ ODBRAMBENE OPERACIJE U NAPADNU

Promenu vida dejstva prati niz problema, bez čijeg se rešenja ne može ni očekivati uspeh u narednoj operaciji. Predmet ovog članka su oni važniji, koji mogu da prouzrokuju veliki broj teškoća i — imajući u vidu i postojanje atomskih i drugih sredstava za masovno uništavanje — osetno komplikuju promenu vida dejstva.

Pri razmatranju prelaska iz jednog vida dejstva u drugi neophodno je da se, pre svega, razmotre uslovi koji nameću, odnosno omogućuju izvršenje promene.

Do promene vida dejstva može doći: po nuždi, tj. ako suprotna strana dovede protivnika u situaciju da mora menjati vid dejstva radi ublažavanja teškog položaja i, u drugom slučaju, kad se planira prelazak iz jedne borbene radnje u drugu. U prvom slučaju najčešće je karakteristično da se iz napadnih dejstava prelazi u odbrambena, dok je u drugom situacija obrnuta, širi je izbor postupaka i rešenja, a mogu se praviti i razne kombinacije. U prvom slučaju, pošto se na drugi vid dejstva načelno prelazi posle pretrpljenog neuspeha u prvom, teško je govoriti o nekim načelnim uslovima jer prelaz nameće konkretna, nepovoljna situacija.

Planski prelazak iz jednog vida dejstva u drugi zavisi od stvaranja odgovarajućih uslova koji su toliko različiti u raznim situacijama da ih je teško uopštiti — to čak nije ni poželjno. Međutim, postoje i neki zajednički uslovi od kojih manje-više zavisi promena vida dejstva. Tu se u prvom redu ističu:

Ostvarivanje postavljenog cilja u prethodnom vidu dejstva uslovljava prelazak u novi, a naročito u slučaju dejstva na samostalnom pravcu ili kad uticaji suseda nemaju presudnu ulogu. Ako je front povezan neka operativna jedinica može da promeni vid dejstva iako nije dostigla cilj prethodne operacije, ukoliko su uslovi za plansku promenu vida dejstva stvoreni kod neposrednog suseda ili, pak, na nekom drugom ratištu, a neposredno utiču i na dejstva te jedinice.

Promenu vida dejstva uslovljava i opšta situacija, kako na dotičnom vojištu, tako i u odnosu na front u celini. Pri tome se ne misli samo na situaciju u užem, vojnom smislu (iako i ona ima odlučujuću ulogu pri promeni vida dejstva), već na opštu vojno-političku situaciju, koja će često presudno uticati na prelazak iz jednog vida dejstva u drugi. Opšte vojna situacija neposredno utiče na moral jedinica i, ukoliko jedna strana koristi njene povoljnosti, potkrepljujući ih raznim političko-propagandnim merama — ubacivanjem propagandnog materijala, dezinformacija i sl. uspeće da pokoleba — oslabi moral suprotne strane (svakako, ovo zavisi od čvrstine i moralno-političkog jedinstva suprotne strane i za sve armije ne može se meriti istom merom). S obzirom na postojanje atomskih i ostalih sredstava za masovno uništavanje,

dolaziće do brzih promena situacije u korist jedne ili druge strane, što će zahtevati i brze promene vida dejstva. Naročito će do brzih promena dolaziti kod operativnih jedinica na pojedinim delovima fronta.

Pri promeni vida dejstva od naročitog je značaja poznavanje daljnjih mogućnosti jedne i druge strane, polazeći od približno tačnog brojnog odnosa u živoj sili i borbenim sredstvima. Svaka nereálnost ili pristrasnost u proceni tih elemenata mogla bi biti presudna u pogledu rezultata daljeg dejstva.

Promenu vida dejstva takođe uslovljava cilj naredne operacije iz kojeg je onaj ko planira novi vid dužan da sagleda zahteve koji proističu u pogledu grupisanja, korišćenja zemljišta i vremena otpočinjanja sledeće operacije. Svi ti elementi se usklađuju sa postavljenim ciljem i u suštini vrlo često odlučujuće utiču na prelazak iz jednog vida borbenih dejstava u drugi.

Kad je reč o prelasku iz odbrambene operacije u napadnu, može se konkretnije govoriti o uslovima koji su neophodni da bi se naredna — napadna operacija uspešno izvela i postigao postavljeni cilj. Oni će biti različiti u raznim situacijama i branilac se za njih mora izboriti. On će moći preći u napad kad uspe da, koristeći prednosti koje mu pruža odbrana, uz blagovremeno korišćenje nuklearnog oružja, postavi svoje snage u povoljniji položaj u odnosu na napadača. Kao karakteristični uslovi koji načelno omogućavaju prelazak iz odbrambene operacije u napadnu ističu se:

U najčešće slučajeva pri prelasku iz odbrane u napad odlučivaće to kako je izvedena odbrana i u kojoj meri je branilac uspeo da ostvari postavljeni cilj. Naročito je važno istaći situaciju kad branilac izvođenjem odbrane sam sebi stvara uslove za prelazak u napad, što će biti čest slučaj. U takvoj situaciji neophodno je da branilac, korišćenjem svih faktora i povoljnosti koje pruža odbrana, u određenoj zoni zaustavi napadača, dovede ga u nepovoljan položaj, stvori nadmoćnost na određenom delu fronta i pređe u napad. Cilj takvog napada može biti različit. Ukoliko se, u sklopu povezanog fronta, uslovi za prelazak u napad stvore kod suseda, bilo neposrednih ili daljih, ta jedinica mora biti spremna da što pre, koristeći uspehe suseda, pređe u napad. Ovakva situacija zahteva neprekidno praćenje razvoja borbenih dejstava na čitavom frontu i spremnost svog borbenog poretka da bez većih potresa pređe u napad.

Da bi se iz odbrane prešlo u napad, bilo zajedno sa svežim snagama koje se dovode iz dubine, bilo samo sa snagama koje su se do tada branile, nužno je pre svega stvoriti povoljan odnos na tom delu fronta kako u živoj sili tako i u sredstvima za podršku, naročito nuklearnim.

Povoljan odnos može se stvoriti, u različitim situacijama, na različite načine. Ukoliko branilac raspolaže dovoljnom količinom nuklearnog oružja, najjednostavnije ostvarivanje nadmoćnijeg odnosa, na određenom delu fronta, postiže se upotrebom tog oružja, posle čega se ubacuju moto-mehanizovane jedinice za brzu eksploataciju učinka eksplozije. No, pri oslanjanju na nuklearno oružje prilikom prelaska iz odbrambene operacije u napadnu neophodne su brze promene u bor-

benom poretku, što zahteva ispoljavanje pune samoinicijative kako u donošenju tako i u realizovanju odluke.

Češće nego pregrupisavanjem po frontu stvara se povoljan odnos dovođenjem svežih snaga iz dubine i njihovim grupisanjem na predviđene pravce. Ovim putem obezbeđuju se sveže popunjene, odmorne i prikupljene snage i sa njima se može brzo preći u napad, što najčešće ima odlučujući značaj. Pri tome treba imati u vidu da se u eventualnom ratu pretpostavljaju brza dejstva, a samim tim i brze promene situacija i vida dejstva, pa to nameće da se snage iz dubine dovode što brže. Brzina u dovođenju, pak, omogućava se postojanjem većeg broja dobrih komunikacija koje su, uzgred rečeno, i glavni objekti dejstva atomskih i drugih borbenih sredstava suprotne strane, što predstavlja veliku smetnju pri dovođenju snaga iz dubine i ukazuje na potrebu da se preduzme niz aktivnih i pasivnih zaštitnih mera.

Povoljan odnos može se stvoriti u toku izvođenja odbrane, naročito ako zemljište ide na ruku braniocu, i bez dovlačenja novih snaga iz dubine. Pravilnim korišćenjem povoljnosti koje pruža zemljište, razvlačenjem snaga napadača, kako na frontu, tako i u pozadini, slabljenjem njegove napadne moći, angažovanjem napadačevih snaga — naročito tehnike — na za njega nepovoljnijem zemljištu, postavljanjem svojih snaga u povoljniji operativni položaj, veštim ekonomisanjem snaga po dubini itd., moguće je na delu fronta stvoriti povoljan odnos koji obezbeđuje prelazak u napad i donekle garantuje uspeh u toku daljeg dejstva. U ovakvom stvaranju povoljnog odnosa ima takođe slabosti, među kojima se naročito ističu zamorenost i iscrpenost jedinica koje su vodile odbrambena dejstva, teška blagovremena popuna kako ljudstvom tako i materijalom, razvučenost na širokom frontu, jedinice nisu uvek postavljene u najpovoljnije rejone (ovo naročito važi za jedinice podrške) pa ih treba pomeriti, što se često teško izvodi.

Ovo ukazuje na to da problemi postoje i u jednom i u drugom slučaju. Oni se mogu uspešno rešiti nizom blagovremeno preduzetih mera, pri čemu se problemi sagledavaju pre svega na osnovu konkretne situacije.

Pri planiranju napadnih operacije u II svetskom ratu polazilo se od postavke da je za uspešno vođenje napadnih dejstava nužno obezbediti odnos bar 3 : 1 u živoj sili i tehnici. Ovakav odnos zahtevao je, pri prelasku iz odbrane u napad, veliko grupisanje snaga na relativno uskim prostorima, što je neophodno iziskivalo i velika pomeranja. U ratu u kojem je mogućna upotreba nuklearnih i drugih sredstava za masovno uništavanje, takav odnos je veoma riskantno stvarati. Osim toga, postojanje sredstava za masovno uništavanje negira potrebu za ranijim odnosom u živoj sili, jer se smatra da će ona zameniti masu žive sile i da će u konkretnoj situaciji moći da se pređe iz odbrane u napad i ako je odnos u živoj sili 1 : 1, s tim da je odnos u tehnici a posebno u nuklearnim borbenim sredstvima, u korist onoga ko priprema napad.

Operativne snage mogu se naći u situaciji da ne raspolažu nuklearnim borbenim sredstvima i da su u tehničkom pogledu inferiornije, a da im ipak neće biti potrebno da ostvare odnos 3 : 1 radi prelaska u napad. Ovo je moguće kad je reč o napadu sa ograničenim ciljem i kad je dotadašnji napadač prisiljen da odvajaju znatan deo snaga i sred-

stava za obezbeđivanje zahvaćene teritorije, za obezbeđivanje komunikacija kad mu je snabdevanje otežano, pa čak i onemogućeno zbog dejstva snaga u njegovoj pozadini, kada je razvučen na širokom frontu, kada vodi borbu na nepovoljnom zemljištu, kad raspoloživa tehnika ne može doći do punog izražaja itd. Branilac je u takvoj situaciji u mogućnosti da pravilnim korišćenjem svih raspoloživih snaga, kako na frontu tako i u pozadini napadača, njihovim grupisanjem na određenom pravcu i pravilnim izborom težišnog pravca pređe u napad i — ako nije obezbedio opšti odnos koji se ranije predviđao.

Sledeći bitan uslov za uspešnu promenu vida dejstva, tj. prelaska iz odbrane u napad je blagovremeno pregrupisavanje snaga i sredstava i njihovo postavljanje u najcelishodnije rejone. Potreba za pregrupisavanjem je velika, naročito ako se ima u vidu da su snage pri izvođenju odbrane prisiljene da se povlače pravicima koji nisu uvek predviđeni planom i koje češće napadač diktira, kao i zahtev za stvaranjem povoljnog odnosa koji iziskuje grupisanje snaga i sredstava na određenom delu fronta, a koje je moguće dovesti jedino planiranim i blagovremenim pregrupisavanjem.

Pregrupisavanje je složena taktičko-operativna radnja pre svega radi uticaja koji na isto mogu da imaju dejstva atomskih, hemijskih i bioloških sredstava. Ako se ima u vidu da u toku pregrupisavanja izvesne jedinice treba da prođu desetine kilometara, da su im za izvršenje pokreta neophodne dobre komunikacije, kao i da su obavezne da u što kraćem vremenu pređu ta rastojanja kad suprotna strana raspolaze sredstvima kojima može da spreči ili bar za izvesno vreme odgodi te pokrete ako ih otkrije, mogu se donekle sagledati složenost i teškoće koje se javljaju pri izvršenju ove borbene radnje.

Uspeh pregrupisavanja zavisi umnogome od toga u kojoj meri i kako će branilac u toku izvođenja odbrane rešavati izvesne probleme koji utiču na dalja njegova dejstva. Naime, branilac je obavezan da u toku odbrane usmerava snage i sredstva na one pravce kojima će ih dovesti u takav položaj da u momentu slamanja napadača budu u najpovoljnijim rejonima za dalju upotrebu. To je u praksi često neizvodljivo i prosto se nameće pitanje da li je u periodu superiornosti napadača branilac u mogućnosti da usmerava svoje snage na željene pravce. No on tome uvek teži jer su odbrane privremenog karaktera, tj. organizovane radi sređivanja borbenog poretka, dobitka u vremenu, ekonomisanja snagama i sl. Po svojoj organizaciji odbrana treba da se planski izvodi, da se svaki pokret sopstvenog borbenog poretka predviđa i planira. Odbrana je privremen vid borbe podređen ciljevima napada, tj. ona je privremena pojava u borbenoj aktivnosti trupa. Zato je neophodno u toku njenog izvođenja jedinice planski pokretati i usmeravati na najpogodnije pravce, ka rejonima odakle će u narednoj, napadnoj operaciji najcelishodnije biti upotrebljene.

Pregrupisavanje može da se odnosi na snage na frontu i na snage iz dubine. Ukoliko se iz odbrane u napad prelazi snagama koje su izvodile odbranu i koje se nalaze u odbrambenom rasporedu, utoliko je pregrupisavanje teže, izloženo riziku, pa često i neizvodljivo. Naime, vrlo je teško (a često i neizvodljivo) da se snage pomeraju po frontu uz prethodno izvlačenje iz neposrednog dodira, a da to protivnik ne otkrije. Posledice mogu da budu naročito teške ako protivnik raspo-

laže nuklearnim sredstvima i u mogućnosti je da ih upotrebi. Nešto je blaža situacija kad snage koje se pregrupišu i prelaze iz odbrane u napad raspolažu atomskim sredstvima. Pri razmatranju ovog problema svakako valja imati u vidu zemljište na kojem se izvodi pregrupisavanje, vremenske prilike i u koje se vreme radnja odvija — danju ili noću, zimi ili leti, kao i kakvim nuklearnim sredstvima raspolažu i jedna i druga strana.

Ukoliko se u napad prelazi svežim snagama iz dubine, pregrupisavanje je lakše i skupčano sa manje rizika, ali zato su potrebni odgovarajuće vreme, komunikacije i, što je naročito važno, neopaženo dovođenje snaga koje je, pak, vezano za obezbeđivanje tajnosti i maskiranje svih radnji. Često će se te jedinice dovoditi noću i po nevremenu, naročito ako je napadačeva avijacija aktivna i ima prevlast u vazduhu. No, pri ovakvim pokretima valja voditi računa o zamaranju ljudi, kako se ne bi dovela u pitanje njihova borbena sposobnost.

Prema tome, pokreti jedinica radi pregrupisavanja snaga za predstojeća napadna dejstva su komplikovani, vezani za niz opasnosti i teškoća, što od onih koji ih planiraju zahteva da svestrano poznaju situaciju i ulože maksimum sposobnosti i napora da bi se ti pokreti izveli što bezbolnije i sigurnije.

Sledeći uslov koji se nameće pred organizatora prelaska iz odbrambene operacije u napadnu je detaljno poznavanje snaga i sredstava, naročito nuklearnih, kojima protivnik raspolaže — njihovog rasporeda, gubitaka koje su pretrpeli u toku izvođenja napadnih dejstava, da li su jedinice popunjene i ima li mogućnosti za popunu u najkraće vreme, kakav je borbeni moral, sa kakvim rezervama protivnik raspolaže u bližoj i daljoj dubini, kakva je situacija u njegovoj pozadini, u kojoj meri je prisiljen da odvajaju snage sa fronta za obezbeđivanje zahvaćene teritorije, kakva mu je mogućnost za snabdevanje itd. Kao što se vidi, potrebna je masa podataka, a pogotovo o nuklearnim sredstvima, do kojih nije nimalo lako doći i koji se mogu prikupiti angažovanjem odgovarajućih organa i sredstava ne samo na frontu već i u pozadini napadača, tj. na zahvaćenoj teritoriji. Pri razmatranju ovog problema ne sme se zanemariti ni činjenica da će napadač, pošto je inicijativa u njegovim rukama, nastojati da na svaki način prikrije svoj raspored primenom maskiranja, dezinformisanja i drugih mera koje mu stoje na raspolaganju, sračunatih na to da obmane branioca o svojim daljim merama i mogućnostima. Posebno će i jedna i druga strana nastojati da što više saznaju o broju i rasporedu atomsko-bioloških sredstava suprotne strane. To je naročito važno za branioca, kako zbog grupisanja vlastitih snaga i njihove bezbednosti, tako i za eventualni udar svojim atomskim sredstvima po napadačevim snagama. Potpuni i verodostojni podaci o grupisanju napadačevih snaga obezbeđuju braniocu da atomsko oruđe iskoristi sa maksimalnim efektom radi uništavanja najvažnijih i ključnih objekata. Sve to ukazuje na to kako je teško doći do potrebnih podataka, s jedne, i na veliku potrebu za podacima, bez kojih je takoreći nemoguće preduzeti ozbiljnije korake u pripremi i organizovanju prelaska iz odbrambene operacije u napadnu, s druge strane.

Branilac će često biti prinuđen da manje izviđačke delove ostavlja u pozadini napadača, da ih osamostaljuje uz orijentaciju da će tamo

dejsstvovati duže i na dubljim odstojanjima. Ovo će biti lakše kod onih snaga koje imaju svoje delove i na zahvaćenim teritorijama, tj. raspoložu jedinicama čiji je zadatak da dejstvuju u pozadini neprijatelja i već su uspostavile široku mrežu među narodom preko koje mogu doći do raznovrsnih podataka. Te jedinice su u mogućnosti da napadom na pojedine objekte dođu do traženih podataka, samo je problem kako da ih blagovremeno dostave zainteresovanoj komandi. Raspoloživim radio i radio-relejnim sredstvima — iako su to osnovna sredstva veze u ovakvim slučajevima, neće se uvek moći da obezbedi blagovremeno obaveštavanje, bilo zbog dometa, bilo usled raznih smetnji koje mogu da se pojave. Jedno od rešenja su dobro obučeni kuriri koji će u slučaju potrebe na vreme preneti podatke, a unapred su pripremljeni, pri čemu se naročito vodi računa o njihovim kvalitetima.

Dalji problem koji uslovljava uspešan prelazak iz odbrambene operacije u napadnu predstavlja blagovremena popuna jedinica ljudstvom i materijalnim sredstvima. Razmatrajući ovaj problem u vezi sa postojanjem nuklearnih sredstava, osnovni orijentir je činjenica da će u operacijama eventualnog rata biti mnogo više gubitaka i u ljudstvu i u materijalu. Analogno tome, mnogo je veća i značajnija potreba za brzom i blagovremenom popunom. Prema nekim iskustvima iz operacija u II svetskom ratu, prosečni gubici u okviru armije iznosili su 1,5—2% od ukupnog brojnog stanja. Međutim, u operacijama sa upotrebom nuklearnog naoružanja taj postotak će svakako biti mnogo veći. Ako se ima u vidu da će branilac kroz odbrambena dejstva pretrpeti znatne gubitke, bez čije popune nije u mogućnosti da planira i pređe u ofanzivna dejstva, njegove će se jedinice naći pred vrlo teškim problemima kako da se popune. Taj problem je utoliko veći ukoliko je odbrambena operacija trajala i bila vođena na većoj dubini, ukoliko je napadač raspolagao većim brojem atomskog projektila i ukoliko je primenom tih projektila u dubini odbrambene zone napravio veća razaranja, uništio materijalne rezerve, komunikacije itd. Sve to otežava jedinicama da se popune brzo i blagovremeno, što, pak, zahteva da se gubici što realnije planiraju i predvide, da materijalna sredstva budu razmeštena decentralizovano po pravcima, da jedinice za popunu ljudstvom takođe budu blizu na određenim pravcima, kako bi se u datom momentu jedinice mogle bez velikih manevara popuniti i snabdeti za izvršavanje planirane napadne operacije. U savremenim uslovima dešavaće se da u toku izvođenja odbrambene operacije kompletne jedinice budu povučene iz borbe na duže vreme radi otklanjanja posledica dejstva nuklearnog oružja. Ukoliko je za otklanjanje tih posledica potrebno više vremena (i ne može se završiti pre prelaska u napadnu operaciju), neophodno je da se raspolaže snagama koje će biti u stanju da zamene izvučene kompletne jedinice. No, ukoliko se otklone nastale posledice, osposobljenim ljudstvom mogu se popuniti jedinice II ešlona ako nisu uvedene u borbu.

Komanda koja vodi računa o svim eventualnostima ne oslanja se pri planiranju popune isključivo na vreme neposredno pred prelazak jedinica u napad, jer tada obično pregrupisava snage pa će komunikacije biti zauzete i teško će se naći slobodni putevi kojima bi se doturila materijalna sredstva. Često će baš u tom periodu doći i do zaustavljanja transportnih kolona da bi se propustile jedinice koje maršuju prema

očekujućim rejonima i polaznim položajima za napad. Ukrštanje i mešanje jedinica izbegava se preciznim planiranjem kada, tj. u koje vreme i koju komunikaciju mogu da koriste jedinice za snabdevanje, odnosno popunu. To dobija još veći značaj ako se ima u vidu da manje-više u odbrambenim zonama operativnih jedinica neće biti dovoljno dobrih komunikacija, što će, uopšte, dovesti do nesklada između potreba i mogućnosti.

Problem popune može se ublažiti blagovremenim rešavanjem, to jest popunjavanjem jedinica kroz čitavo vreme odbrambene operacije, pri čemu se pažnja obraća naročito na one snage koje će se u momentu slamanja napadača naći u I ešelonu, odnosno koje će u napadnoj operaciji biti upotrebljene u I ešelonu. Jedinice, pak, koje su planom napadne operacije predviđene za dejstvo u II ešelonu, mogu se popunjavati i posle otpočinjanja napada, pod uslovom da su bar u najnužnijem obimu osposobljene za borbena dejstva i bez te popune.

Na blagovremenost popune utiče i to koliko su organi koji je obezbeđuju upoznati sa ciljem odbrambene operacije, planom njenog toka, linijom na kojoj će napadač biti zaustavljen i, orijentirno, pravcem dejstva glavnih snaga u predstojećoj napadnoj operaciji. Saopštavanjem tih podataka odgovarajućim organima obezbeđuje se da se jedinice u granicama mogućnosti neprekidno i na vreme popunjavaju ljudstvom i materijalnim potrebama.

Kako organizacija i izvođenje odbrambene operacije utiču na prelazak u napadnu. Polazeći od postavke da je odbrana najčešće privremeni vid borbe i da je uglavnom njen cilj da se protivniku nanese što veći gubici, iscrpe i oslabi njegova napadna moć, tj. zaustavi napad, i stvore povoljniji uslovi za napadna dejstva, sasvim se jasno sagledava da od organizacije odbrane, aktivnosti jedinica, kako na frontu tako i onih koje dejstvuju u pozadini napadača, u toku njenog izvođenja, zatim karaktera zemljišta i korišćenja povoljnosti koje ono pruža, zavisi i uspeh pripreme prelaska iz odbrambene operacije u napadnu i sam tok napadne operacije. Posebno je to važno kada u napadnu operaciju prelaze iste snage koje su izvodile odbrambenu operaciju, što je tema ovog napisa.

Postavljenom cilju odbrane podređuju se organizacija i metod izvođenja odbrambenih dejstava, postrojavanje borbenih poredaka, plan izvođenja manevra snagama i sredstvima, linija zaustavljanja napadača, ostavljanje izvesnih jedinica na zahvaćenoj teritoriji, postavljanje jedinica na bokove isturenih klinova ili na zemljište sa kojeg će kasnije uspešnije dejstvovati u napadnoj operaciji.

Cilj se uglavnom sagledava u ideji pretpostavljenog. Međutim, ponekad u toj ideji neće biti postavljen cilj operacije, već će se on sagledati tek nakon temeljite procene svih datih i poznatih elemenata. Ukoliko se na osnovu procene svih elemenata — shvatanja zadatka, proučavanja protivnika, sopstvenih snaga i vremena — u planu operacije što jasnije i konkretnije postavi cilj, utoliko će ga lakše sagledati svaki starešina koji učestvuje u izvođenju operacija i solidnije prići njegovom ostvarivanju. Jasnoća i konkretnost u određivanju cilja odbrambene operacije umnogome će ako ne rešiti, a ono bar ublažiti raznovrsne

probleme koji se javljaju pri organizovanju prelaska u napadnu operaciju.

Nije isključena mogućnost da se postavljeni cilj u potpunosti ne dostigne, a da se ipak stvore uslovi za prelazak u napadnu operaciju. Zbog toga pri postrojavanju borbenog poretka, planiranju manevra snagama i sredstvima po dubini odbrambene zone i, uopšte, pri planiranju cele operacije treba da provejava takva elastičnost koja će omogućiti da se što brže i bez velikih potresa pređe — na čitavom frontu ili na jednom njegovom delu — iz odbrambenih u napadna dejstva. Zato je dobro da se plan odbrambene operacije radi u nekoliko varijanti i da se predvide razne situacije koje napadač može nametnuti dok je inicijativa još u njegovim rukama.

Na organizaciju prelaska u napadnu operaciju posebno će uticati tok izvođenja odbrambene. U kakvom će se rasporedu naći jedinice koje izvede odbranu u momentu slamanja protivnikovog napada zavisice, pre svega, od toga koliko je branilac uspeo da očuva kompaktnost svojih jedinica, da ih izvede planiranim pravcima u određene rejone i u kakvoj će se borbenoj spremnosti one naći u tom momentu. Imajući u vidu da je inicijativa na strani napadača koji, razbijanjem i cepanjem borbenog poretka, prisiljava branioca na kanalisanje snaga koje se izvlače ispod udara, nameće im svoju volju i nastoji da manevar njegovih jedinica usmeri na za sebe povoljnije rejone i pravce, može se desiti da položaj jedinica koje izvede odbrambenu operaciju ne bude onakav kakav je predviđen planom. Ukoliko branilac ne uspe da u toku operacije sprovede jednu od planiranih varijanti, situacija i položaj u kojima će se naći njegove snage negativno će uticati na rešavanje problema vezanih za prelazak u napad, a naročito na blagovremeno dovođenje i postavljanje pojedinih jedinica u najpovoljnije rejone za predstojeća napadna dejstva.

Mogućno je, na primer, da se jedinice branioca dublje povuku, da im borbeni poredak razvučen na širokom frontu, front izlomljen i ispresecan dubokim klinovima na čijim su bokovima pojedine njegove jedinice razvučene često bez neposredne veze sa drugim snagama, da je deo operativnih snaga odsečen — ostavljen u napadačevoj pozadini, da su rezerve utrošene, a veći deo snaga se nalazi u neposrednom dodiru; komandovanje u takvoj situaciji svakako je otežano i može se desiti da sa nekim jedinicama ne bude ni veze. Sve to neposredno utiče na mogućnost prelaska iz odbrambene operacije u napadnu i ukoliko se nabrojani problemi ističu u oštrijoj formi, utoliko je teže ne samo pripremiti napadnu operaciju već i obezbediti uspeh u tim dejstvima. Ako je situacija komplikovanija branilac će često biti prinuđen na veća pomeranja jedinica radi konsolidovanja fronta i obezbeđivanja vremena za njihovo sređivanje — popunu, odmor, fizičku i tehničku pripremu itd. To, pak, pruža strani koja je do tada izvodila napadnu operaciju mogućnosti da sredi svoj borbeni poredak, a ukoliko se odlučila da privremeno pređe u odbranu, dobija i vreme potrebno za organizovanje i uređivanje odbrambene zone.

Ako operativna jedinica brani neki pojas u dubini odbrambene zone, a napadač se iscrpao u borbi sa drugim jedinicama na njenom prednjem delu, ona će neuporedivo lakše preći u napadnu operaciju, čak

ne mora ni da znatnije menja borbeni poredak. Ovakva situacija je vrlo povoljna naročito ako se na vreme uoči mogućnost, a snage i sredstva blagovremeno se pripreme za prelazak u napad. Naime, u tom slučaju nema potrebe za većim pomeranjima, popuna ljudstvom i materijalnim sredstvima je minimalna, jedinice su odmorne, komandovanje neporemećeno itd.

Operativna jedinica može se naći i u situaciji da napadač nije svuda zaustavljen, već prodire na jednom delu fronta, a da je na njenom frontu planirana napadna operacija radi nanošenja udara u bok ili pozadinu glavnih napadačevih snaga kako bi se one konačno slomile i stvorili uslovi za šira ofanzivna dejstva. U tom slučaju javljaju se dve varijante: da je napadač uputio prema braniocu male snage koje nisu u stanju da ozbiljnije ugroze i poremete njegov borbeni poredak, ili da se baš ta braniočeva jedinica našla na boku glavnih napadačevih snaga i prema sebi ima samo obezbeđujuće delove. I u jednoj i u drugoj varijanti branilac je u mogućnosti da vrlo brzo pređe u napadnu operaciju bez velikih problema i teškoća.

Uslovi i položaj u kojima se može naći operativna jedinica pri prelasku iz odbrambene operacije u napadnu mogu, dakle, biti različiti, a svaki ima svoje specifičnosti koje utiču na uspeh; manje-više kod svih mogu naići problemi koji nisu ni malo jedinstveni, a za čije rešavanje treba angažovati maksimum snaga i sredstava i ispoljiti naročitu umešnost u rukovođenju operacijama.

Prema tome, na uspeh se može računati ako se branilac, suprotstavljajući se težnjama napadača, svim silama založi da se jedna, po mogućnosti najpovoljnija od planiranih varijanti odbrambene operacije ostvari, tj. da primenom masovnog zaprečavanja, manjim protivnapadima i protivudarima, dejstvom nuklearnog oružja i ostalim merama kanališe napadačeva dejstva i konačno dovede svoje snage u povoljniji operativni položaj.

Širina i dubina odbrambene zone, kao i karakter zemljišta u toj zoni, imaju velikog uticaja na uspešan prelazak iz odbrambene operacije u napadnu. Šire i dublje odbrambene zone daju jedinicama u odbrani, naročito onima koje su tehnički slabije opremljene, veće mogućnosti za manevar i izbor raznovrsnijih načina dejstva, omogućuju sadejstvo rodova i vidova, široku primenu svih mera fortifikacijskog i inženjerskog uređivanja zemljišta (tj. prilagođavanjem i korišćenjem zemljišta ublažavaju nedostatak tehnike), rastresito postrojavanje jedinica i sl.; ono nudi braniocu da manevrom snaga i sredstava razvuče napadača, kanališe njegova dejstva i prisila ga da vodi borbu u težim uslovima i na zemljištu koje mu ne odgovara. Međutim, šire i dublje zone imaju i negativan uticaj na brzu i blagovremenu pripremu jedinica za prelazak iz odbrambene operacije u napadnu, jer je dovođenje i grupisanje jedinica otežano, potrebno je više vremena za pomeranje snaga, veća su zamaranja i iscrpljivanja ljudi, snabdevanje je složenije, komandovanje teže. Šire i dublje zone omogućavaju i napadaču raznovrsniji manevar koji mu obezbeđuje brži prodor u dubinu odbrane, cepanje borbenog poretka branioca itd. Onim jedinicama koje se u dejstvu oslanjaju prvenstveno na nuklearno naoružanje više odgovara uža zona, jer je dejstvo tih sredstava efikasnije i veće su mogućnosti za neposredno eksploatisanje njihovog učinka brzim i moto-mehanizova-

nim snagama. Jedinicama, pak, koje svoja dejstva planiraju imajući uglavnom u vidu maksimalno korišćenje manevra pokretom i povoljnosti koje im pruža zemljište, ne oslanjajući se na neku jaču podršku atomskim i drugim sredstvima, povoljnija je šira i dublja zona, bez obzira na neke njene slabosti.

Karakter zemljišta na kojem se operacija izvodi neposredno utiče na pripremu jedinica za prelazak iz odbrane u napad, naročito na one jedinice koje su u tehničkom pogledu inferiornije.

Ravničasto zemljište omogućuje manevar tehnike, nuklearna sredstva imaju veći učinak, to jest lakše se eksploatiše njihovo dejstvo. Ako se pođe od pretpostavke da je napadač manje-više uvek jači — nadmoćniji i u tehnici i u živoj sili, vidi se da je branilac na ravničastom zemljištu u dosta teškoj situaciji, pogotovu u početku operacije, da snosi posledice tehničke inferiornosti i da nije u mogućnosti da ravnopravno parira napadačevim dejstvima. Posledica ovoga su veći gubici u živoj sili i tehnici. Napadač često uspe da u prvom naletu razbije odbranu, razdvoji braničeve snage, unese pometnju u komandovanje i stvori sebi uslove za brzo prodiranje u dubinu odbrambene zone. Sredstva za zaprečavanje ili nisu uvek dovoljna ili napadač zaprečne rejone lako obiđe, tako da branilac nije u mogućnosti da uspešno uspori tempo napada u toku operacije. Ovi problemi koji prate branioca na lakše prohodnom zemljištu normalno se negativno odražavaju na slamanje napadačevih dejstava, iscrpljuju sopstvene snage i u krajnjoj liniji branilac mnogo teže stvara najneophodnije uslove za prelazak u napadnu operaciju. Na ravničastom zemljištu ima i više komunikacija, a ukoliko je suvo vreme, svi seoski putevi su upotrebljivi za saobraćaj motornih vozila. Na ovakvom zemljištu, naročito ako nije pošumljeno, otežano je maskiranje i branilac vrlo teško može da dovede napadača u zabludu o rasporedu elemenata svog borbenog poretka. To je vezano i za godišnje doba, tj. problem maskiranja na ravničastom zemljištu jače se ističe zimi ili u periodu skidanja poljoprivrednih kultura, a manje u periodu vegetacije.

Brdsko i planinsko zemljište, naprotiv, ide na ruku onim jedinicama koje raspolažu lakšom tehnikom. One su pokretljivije, manje ovise o komunikacijama, sposobne su za vođenje borbe na svim delovima odbrambene zone. Koristeći povoljnosti koje pruža takvo zemljište branilac može da — uz masovnu primenu zaprečavanja — sa slabijim snagama organizuje jaku odbranu i brže iscrpe napadača, dovede ga u situaciju da zastane i da samim tim stvori povoljne uslove za prelazak iz odbrambene operacije u napadnu. Napadač je na ovakvom zemljištu često prisiljen da se odriče podrške najefikasnijeg svog oružja, naročito ako je teren pošumljen pa bi se upotrebom nuklearnih sredstava izazvali požari, ili ako je ispresecan pa bi moglo doći do zarušavanja, što u oba slučaja predstavlja prepreku daljem nastupanju koju je napadač stvorio vlastitim oružjem. Dalje, kanališe i veže dejstva svojih jedinica za komunikacije, savlađuje prirodne i veštačke prepreke (jer ih ne može zaobići), iscrpljuje svoje snage, otežano mu je blagovremeno snabdevanje i napadna moć mu se brzo gasi. Po svemu tome može se zaključiti da brdsko i planinsko zemljište pozitivno utiče na pripremu prelaska iz odbrambene operacije u napadnu, iako i ono ima negativnih strana.

Pri organizovanju odbrane i proračunu sopstvenih snaga vidno mesto zauzimaju jedinice koje dejstvuju ili će u toku izvođenja odbrane dejstvovati u pozadini napadača, tj. na zahvaćenoj teritoriji. Zato je neophodno da se planom operacije što realnije predvide i što jasnije postave obim dejstva i zadaci tih jedinica, a naročito njihova aktivnost u periodu slamanja napada protivnika, tj. da se što preciznije regulišu sadejstvo sa snagama na frontu u vreme stvaranja povoljnih uslova za prelazak iz odbrambene operacije u napadnu. S obzirom na to da sadejstvo jedinica koje dejstvuju u pozadini napadača sa onima na frontu može biti neposredno, tj. u bližoj taktičkoj dubini, ili posredno, u dubljoj pozadini zahvaćene teritorije, i postavljanje zadataka biće različito. Onim jedinicama koje sadejstvuju neposredno, u bližoj dubini, zadaci će se postavljati više na osnovu proučavanja situacije u vreme izvođenja odbrambene operacije. To znači da su zadaci neposredniji i jedinice se usmeravaju na one objekte koji su od neposrednog značaja za uspešno izvođenje odbrane i prelazak u napad u konkretnoj situaciji. Dejstva ovih jedinica neposredno utiču na prelazak jedinica s fronta iz odbrane u napad.

Onim jedinicama koje dejstvuju u dubljoj pozadini napadača zadaci se postavljaju za duži period, po etapama, ili za čitav tok jedne operacije. Planom operacije se dejstva tih jedinica usmeravaju na čvrste objekte i ukoliko su postavljeni zadaci realniji utoliko će njihovo izvršenje više uticati na organizovanje i pripremu prelaska iz odbrambene operacije u napadnu.

Ako su operativne jedinice koje dejstvuju s fronta tehnički inferiornije, veliki značaj dobiće dejstva u pozadini dotadašnjeg napadača, bez obzira na to da li se odvijaju u dubljoj ili bližoj pozadini. Na zahvaćenoj teritoriji uvek se nalazi veći broj osetljivih objekata (komunikacija, mostova, centara veze, komandnih mesta, skladišta, vatrenih položaja sredstava za lansiranje nuklearnih projektila, naseljenih mesta i dr.) za čije se uništenje ili neutralisanje obično koriste avijacija ili atomska sredstva. No, tim sredstvima branilac najčešće neće raspolagati u dovoljnim količinama pa će ih čuvati za dejstva u odsudnijim situacijama. Zato se za dejstvo po pomenutim objektima angažuju one jedinice koje se momentalno nalaze u njihovoj blizini ili ih je komandovanje na vreme usmerilo prema njima (dejstvom ovih jedinica ne isključuje se upotreba nuklearnih sredstava po navedenim objektima). Dejstvujući po većem broju tih objekata, branilac prisiljava napadača da snage koje su mu potrebne na frontu angažuje za obezbeđenje osetljivih mesta u svojoj pozadini, što dovodi do njihovog razvlačenja po velikom delu zahvaćene teritorije i većih gubitaka u ljudstvu i materijalu. Borbom jedinica u pozadini napadaču se onemogućava uredno snabdevanje, sprečava mu se blagovremeno i neometano komandovanje, i uz koordinirane napore sa jedinicama s fronta prisiljava se da odustane od planiranih napadnih dejstava, zaustavi svoj borbeni poredak i pređe privremeno u odbranu radi razračunavanja sa tim jedinicama i sređivanja svog borbenog poretka. Sve to, pak, neposredno utiče na stvaranje povoljnih uslova za prelazak iz odbrambene operacije u napadnu.

Pored uticaja koji ove jedinice imaju na stvaranje povoljnih uslova za prelazak iz odbrambene operacije u napadnu, one i aktivno

učestvuju u izvođenju ove poslednje. Ako se o tome vodi računa još pri planiranju i izvođenju odbrambene operacije, one će se kroz postavljanje zadataka usmeravati ka onim objektima i pravcima gde će u sledećoj, napadnoj operaciji moći da ispolje najveći uticaj na njen tok. Pri prelasku jedinica na frontu u napadnu operaciju, jedinice u pozadini će gotovo uvek vršiti izvesna pomeranja radi grupisanja na predviđenim pravcima, odnosno objektima, što zahteva vreme koje će biti utoliko kraće ukoliko su blagovremeno, u toku odbrambene operacije, usmerene ka tim ciljevima. S obzirom na to da se ove jedinice nalaze na gotovo čitavoj zahvaćenoj teritoriji, da su u neposrednom kontaktu sa napadačevim snagama i da su u mogućnosti da otkriju svaki pokret ili baziranje elemenata njegovog borbenog poretka, njihova uloga u prikupljanju i dostavljanju podataka o namerama, mogućnostima i rasporedu protivnika je vrlo velika, a korist će biti utoliko veća ukoliko im se još u početku odbrambene operacije u tom pogledu postavite konkretni i dalekosežni zadaci.

Pošto je osnovni cilj napada razbijanje i uništavanje protivnikovih snaga, neophodno je da pripreme za napadnu operaciju budu temeljitije, da se što preciznije odredi njen cilj, da se jasno postavi svakoj jedinici zadatak, da se detaljno isplanira sadejstvo rodova i vidova unutar dotične operativne jedinice i sa susedima, a sve to zahteva dosta vremena u kojem se obično oskudeva u tako osetljivim situacijama kao što je prelazak iz odbrambene operacije u napadnu. Sam cilj napada, zavisno od odnosa snaga, zemljišta i drugih faktora koji ga opredeljuju, može biti i ograničen, na primer, na zauzimanje važnih objekata u borbenom rasporedu protivnika, prisiljavanje protivnikovih glavnih snaga da odustanu od daljih napadnih dejstava radi ugroženog boka i pozadine, vezivanje protivnikovih snaga za određene objekte — rejone, obmanjivanje protivnika u pogledu stvarnih namera itd. Zato karakter cilja odlučujuće utiče na obimnost organizacije i na pripreme jedinica za predstojeću napadnu operaciju.

S obzirom na to da cilj napadne operacije zavisi pre svega od mogućnosti jedinica koje je izvode, a da se te mogućnosti najčešće uslovljavaju i raspoloživim nuklearnim sredstvima, na obimnost organizacije i pripremu prelaska iz odbrambene operacije u napadnu utiče i podatak da li se raspolaže tim sredstvima ili ne. Ako branilac koji planira prelazak u napad raspolaže nuklearnim sredstvima, smanjuju se obaveze u pogledu dovodenja snaga radi stvaranja povoljnog odnosa, što neposredno skraćuje vreme potrebno za pripremu napada. Raspolaganje nuklearnim sredstvima omogućava braniocu da vreme popune i snabdevanja nekih jedinica produži i pošto otpočne s napadnom operacijom. Takođe, u toku izvođenja napadne operacije smanjuju se u tom slučaju potrebe za manevrom pokretom radi obilaženja utvrđenih objekata, a snage II ešelona i rezerve mogu se dovoditi u predviđene rejone i posle otpočinjanja napada.

Na organizovanje i pripremu prelaska iz jednog vida dejstva u drugi utiče i oblik manevra koji će se primenjivati u toku napadne operacije. Ako se pri prelasku u napadnu operaciju primenjuje frontalni napad, a ovaj se oblik manevra najčešće izvodi kad se raspolaže jačim vatrenim sredstvima, naročito nuklearnim, potreba za većim gru-

pisanjem žive sile je manja, a zahteva se mnogo veća brzina kako u donošenju tako i u realizaciji odluke. Ukoliko se predviđa primena obilazaka ili obuhvata, neophodno je da se u toku pripreme obezbedi blagovremeno upućivanje tih jedinica u najpogodnije rejone. Oblik manevra utiče i na pripremu snaga koje dejstvuju u pozadini zahvaćene teritorije, tj. da li će sadejstvo biti neposredno ili u dubljoj pozadini. Iz svega toga proizlazi da oblik manevra ima značajnu ulogu i uticaj pri prelasku iz odbrambene operacije u napadnu.

Operativna jedinica može se naći u situaciji da u prvom momentu prelazi u napad samo delom snaga, a sa ostalim delom borbenog poretka tek kasnije. Ovaj momenat takođe utiče na organizovanje i pripremu prelaska iz odbrambene operacije u napadnu, jer dozvoljava braniocu da ne priprema jednovremeno čitav borbeni poredak za novi vid dejstva.

Situacija kod suseda takođe znatno utiče na uspešnu promenu vida dejstva, tj. ukoliko i kada susedi prelaze u napad, to će neposredno pozitivno ili negativno uticati kako na pripremu tako i na tok napadne operacije. U svakom slučaju, neophodno je da se sadejstvo sa susedima organizuje ne samo za sve vreme trajanja odbrambene operacije nego i za vreme priprema za prelazak u napad, kao i da se aktuelizira u čitavom toku napadne operacije.

Iz istaknutih problema koji prate promenu vida dejstva, a to se naročito odnosi na prelazak iz odbrambene operacije u napadnu, vidi se da uslovi koje je neophodno ostvariti traže studiozno prilaženje svakom pitanju, analizi konkretne situacije i brza i energična reagovanja na svaku promenu. Od umešnosti pojedinih starešina, blagovremene intervencije, samoinicijativnog preduzimanja odgovarajućih mera itd. zavisi da li će se pomenuti i drugi problemi blagovremeno rešiti, da li će njihovo rešavanje proći bez većih potresa i da li će se, na kraju, napadna operacija uspešno izvesti.

Pukovnik
Čedo RADOVIĆ